

4 JUNI 2026. HERTIG KARLS SÖDERMANLAND EN DAGSUTFLYKT I HERTIG KARLS FOTSPÅR GENOM HERTIGDÖMET SÖDERMANLAND

Välkommen till en innehållsrik dagsutflykt genom 1500-talets Södermanland – en tid då den begynnande stormakten Sverige formades av maktkamper, stora visioner och tekniska framsteg. Med bekväm buss utgår vi från Stockholm och gör nedslag på ett antal historiska platser: **Hölö**, **Nyköpingshus**, **Stora Glashyttan** utanför **Bränn-Ekeby**, alla med stark koppling till hertig Karl, den blivande Karl IX, den yngste av Gustav Vasas söner. Utflykten avslutar vi i Skeppsta hytta hos glaskonstnären **Ebba von Wachenfeldt**. Genom engagerad guidning, dramatisk historia och levande miljöer ger vi nytt liv åt ett stycke svensk historia som berättas alltför sällan. Ciceroner på utflykten är **Frans Kempe**, initiativtagare till denna historiska dagsutflykt med ett starkt militärt intresse, **Mårten Johansson**, med en bakgrund som guide vid Kungliga Hovstaterna och vid Sörmlands museum och med ett särskilt intresse för svensk tidigmodern tid samt **Izabella Donkow**, arkeolog och grundare av Nova Resor.

Möt hertig Karl och en del av hans stora hertigdöme: Södermanland. Hertigen drev sitt hertigdöme Södermanland, Närke och Värmland efter moderna metoder: furstligt råd, internationell handel, modernt bergsbruk och nya, för sin tid, jordbruksmetoder. Han var en synnerligen progressiv, intensiv, arbetsam, framsynt, otålig och ibland depressiv person. Mot kungens vilja präglade hertigen egna mynt. Han är något av en doldis bland Sveriges hertigar och kungar och, vilket är tämligen okänt, den blodigaste. Mest känd är han som fader till krigarkungen Gustav II Adolf.

NOVA RESOR

www.novaresor.se | izabella@novaresor.se | tel. 0793-55 40 32

Stockholm – Hölö kyrka

Samling vid Cityterminalen kl 8.15 för avresa kl. 8.30. Här möter oss bussen, Frans Kempe och Izabella Donkow, för en historisk utflykt i hertig Karls fotspår genom det natursköna Södermanland.

Vårt första stopp är Hölö kyrka, måleriskt belägen vid Kyrksjön två mil söder om Södertälje. Här utkämpades den 29 mars 1568 det blodiga slaget vid Hölö skog, där kung Erik XIV:s lojalister stred mot de upproriska hertigarna Johan och Karl. Bakgrunden till konflikten är ett rike i gungning efter de beryktade Sturemorden i Uppsala år 1567 och syskonrivaliteten inom den nya kungafamiljen – Vasaätten. På slätten som sträcker sig längst Kyrksjön får du en känsla för de dramatiska ögonblick som avgjorde rikets framtid och som, så småningom, ledde till att Erik XIV avsattes. Det är en plats där historiens vingslag verkligen känns i luften.

Få känner till detta avgörande slag. Kung Erik XIV fick dåligt samvete när han år 1567 släppte sin bror hertig Johan ur den långa fängelsevistelsen på Gripsholms slott och gav honom, som gottgörelse, en anseelig summa pengar. Hertigarna Johan och Karl använde, i sin tur, pengarna till att finansiera ett uppror mot sin bror. År 1568 började de tåga från Vadstena mot Stockholm och intog borgar och städer. Kungens män bytte sida och anslöt sig till upprorshertigarna. Kungens armé på 4 000 man förlorade slaget vid Hölö skog mot den unge hertig Karls 1 000 ryttare. Kungens härförare bytte sida och gick över till upprorsmakarna. Sedermera intogs Stockholm och kungen avsattes. Den 10 juli 1569 kröntes hertig Johan till kung Johan III i Uppsala Domkyrka.

Innan vi fortsätter vår färd stärker vi oss med förmiddagskaffe och kaffebröd på Frökens Café vid Kyrkskolan i Hölö.

Fursten på Nyköpingshus

Vi färdas mot Nyköpingshus som en gång var centrum för hertig Karls hertigdöme Södermanland, Närke och Värmland. Vid ankomsten tar självaste hertig Karl emot oss och berättar hur han med fast hand främjade internationell handel, bergs- och jordbruk och importerade hantverksspecialister från bland annat tyska furstendömen. Under sin tid som hertig,

NOVA RESOR

www.novaresor.se | izabella@novaresor.se | tel. 0793-55 40 32

från år 1569 fram till sitt tillträde som kung år 1604, arbetade Karl aktivt med att utveckla sitt hertigdöme, stärka den lokala ekonomin och öka inflytandet – ofta i hård konkurrens med kungamakten i Stockholm.

Södermanland, med sina rika skogar, sjöar och fruktbara åkrar, erbjöd utmärkta möjligheter för jord- och skogsbruk. En av Karls viktigaste åtgärder var att främja jordbruket genom att uppmuntra odling och förbättra jordbruksteknikerna. Hertigen stödde lokala hantverk och industri, vilket bidrog till ekonomisk tillväxt i regionen. Karl etablerade även flera nya städer runt om i det vidsträckta hertigdömet som också inkluderade Närke, delar av Västergötland och Värmland samt marknader för att stimulera handeln och skapa en starkare lokal ekonomi.

Med Nyköping som centralort byggde hertig Karl upp en effektiv administration, moderniserade handeln och lade grunden till stadens och Södermanlands industriella framtid. Du får höra berättas om hertig Karls visioner, hans konflikter med sina bröder och hur han såg till att Nyköping blev ett centrum för industri, export och makt.

Nyköpingshus utvecklade hertig Karl till ett enastående renässansslott där han centraliserade administration och förvaltning. Här instiftade han sitt furstliga råd efter sin fars modell, men såg till att fatta alla beslut själv. Före den guidade visningen av Kungstornet och dess omgivning ar äter vi lunch i slottsrestaurangen.

Bränn-Ekeby: ett tidigt svenskt kanongjuteri

Söder om Nyköping ligger det mindre kända men betydande Bränn-Ekeby, platsen där hertig Karl grundade ett styckebruk. Dit beger vi oss på eftermiddagen. I detta tidiga svenska kanongjuteri förenas militärhistoria med teknikhistoria. Vi får en inblick i hur Sverige började bygga upp sin egen produktion av krigsmateriel, ett viktigt steg mot den stormakt det snart skulle bli.

Vi passerar platsen där styckebruket en gång låg och lär oss om kanontillverkningen, om de resurser som produktionen krävde och hur detta bruk var ett uttryck för hertig Karls vilja att göra sitt hertigdöme självförsörjande och oberoende av kungamakten. Kanonerna som tillverkades här såldes till kungen av Sverige för att användas i kriget mot Ryssland och Polen-Litauen. De exporterades även och stärkte hertigens kassakista. Det är en plats som vittnar om Vasatidens maktpolitik vilken lade grunden för den efterföljande stormaktstiden.

Stora Glashyttan

Intill Bränn-Ekeby ligger Stora Glashyttan. Under 1500-talet var glas ett exklusivt material och konsten att blåsa glas hade ännu inte spridit sig i Sverige. Genom att importera skickliga specialister från Tyskland etablerade hertigen glashyttan, vilket ledde till en produktion som både tjänade hertigens hov och ytterligare bidrog till hertigdömet självständighet.

Vi gör ett stopp i skogen där hyttan har legat och ser på de mossbeklädda rester som finns kvar. Glasen som blåstes användes vid hertigens fester på Nyköpings hus och på Örebro slott, som hertigen moderniserade. Innan vi lämnar Stora Glashyttan stärker vi oss med lybskt vin och tilltugg i hertig Karls anda.

Skeppsta hytta och samtida svensk glaskonst

Utflykten avslutas i Skeppsta hytta som sedan år 2006 drivs av glaskonstnären Ebba von Wachenfeldt. Ebba demonstrerar hur blåsning av vinglas, liknande dem som tillverkades i Stora Glashyttan, går till. Vi lär om den svenska glasblåsningens historia och tradition som vi idag så starkt förknippar med de kända glasblåsningssentra Orrefors, Kosta och Boda. I grunden är glasblåsningens historia en berättelse om invandrat hantverk, innovation och kulturellt utbyte. Vi har även möjlighet att förvärva Ebbas vackra konstglas.

Under bussresan tillbaka till Stockholm, med en beräknad ankomsttid ca 19.30, kopplar vi av och njuter av alla intryck och intressanta minnen som dagen hade att bjuda på.

RESEFAKTA: Buss från Cityterminalen, se korrekt utgång på stora tavlan inne i terminalen. Bussavgång kl. 08.30 – hemkomst ca kl. 19.30.

Vänligen notera att Kungstornet i Nyköpingshus har fyra våningsplan som endast nås med trappor. Det finns ingen hiss.

DATUM: Torsdag 4 juni 2026

PRIS: 2390 kr/person

I priset ingår:

- Buss Stockholm – Hölö – Nyköping – Bränn-Ekeby – Stora Glashytta – Skeppsta hytta – Stockholm
- Förmiddagskaffe med kaffebröd i Frökens Café vid Kyrkskolan i Hölö
- Alkoholfri drink, lunch med måltidsdryck, kaffe och kaka på Slottsrestaurangen Nyköpingshus
- Visningar och entréer enligt program
- Ett glas vin, ostsmörgås, frukt och mineralvatten på eftermiddagen i det gröna
- Frans Kempes, Mårten Johanssons och Izabella Donkows ciceronskap
- Kompendium

För resans genomförande erfordras 15 deltagare. Max 25 deltagare.

NOVA RESOR

www.novaresor.se | izabella@novaresor.se | tel. 0793-55 40 32